

(*Atl.* VIII, 49d, 1878; i el mot, ja en la versió de 1867); «en l'endret en què 'ns trobàvam, sense cap abric, los trossos de gel que caygueren nos haurían *estabornit*», Bosch de la Tri. (*Recorts d'un Exc.*, 150); «salta la cabreta --- de la cinglera, y com lo fons era crua roca, allí quedà *estabornida* y morta», Argullol (*Lo Renaixement*, 1879, 27). És en efecte un mot d'ús general en cat. or., i no estrany al cat. occid. i el rossellonès (Saisset, *Catalanades*, 119, context s. v. VINCLAR), però no usat, si no m'enganyo, a les Illes i al P. Val.

En llengua d'oc se'n troba algun testimoni antic: «E los leós e los laupartz / venian ves él ses regartz / --- / may non cufjés ges sí plazia / a Jozep la lur companhia / que can venian ves él sautan / --- / adonx gitava tals critz / que tot n'era *estabornitz*», *Evangelí d l'Enfansa* (text que sembla del S. XIV, i més aviat llgd., o intermedi, que provençal), PSW III, 293; ² «caset, e fo-n totz esbaítz, / e ja sí tot *estabornitz* / que non sí moc ni n'ac poder», en la trad. d'un evangeli apòcrif (potser S. XIII?, Rayn. III, 198).

Fora d'aquests dos textos, el que es troba en occità medieval és una forma ja més diferent, que ja se'n fa present una vegada en el *Jaufré* (llgd., primera meitat S. XIII): «Al caser, que tal colp ferí / del cap que totz n'estabozí» (v. 1074); també la cita Rayn. en la trad. d'Albucasis («quan algun membre es *staboxit* o adormit»), i amb la variant nòrdica o acatalanada (amb *n* > zero) *estaboit* en el *Blandin de Cornoalha* i en l'*Elucidari* («fieron se --- an las espasas --- che tomberon *estaboitz* ---», «non era estat mortz, mas per los turmens era *estaboit*»). La forma amb vocalisme més etimològic *estobezir* apareix tres o quatre cops en el Nou Testament p. p. Clédat (llgd. S., 1250-80): «mais *estobezio* tuit e meravilhavo -s dizentz ---» (trad. II. *stuebant*), i *estobezimén* (trad. stupor) *ibid.* (PSW III, 329).

Estabousi és la forma de la llengua de Mistral: «d'un bound lou paure se relèvo / *estabousit*», trad. «stupéfait», *Calendau* XII, 4.5; «Ah, princesso, que, tant poulido, / agués la lengo tant marrido / —lou panieraire aquí s'escriu — / i' à de qué pèr lou sòu se traire *estabouzi!*», *Mireio* (II, 53.7, i de nou X, 24.2).

Resulta molt clar fonèticament que *estobezir* és el prolongament d'un ll. vg. *STŪPIDĪRE: quasi podem dir que està documentat, car l'it. *stupidire* és clàssic i ja en un text del S. XIV, i en l'Antiguitat trobem *stupidare* tr.: «étonner, stupéfier» en el gramàtic Martianus Capella del S. IV d. C., derivats normals tots dos de *stupidus* 'atordit, estupefacte'. Esdevingut normalment *estobezir*, una metàtesi vocàlica (corrent en una estructura així) conduïa a **estebozir*. Però hi havia d'ajudar molt, i acabar de fer-ne *estab-*, la influència del sinònim *eissabozit*, que trobem més sovint en *Jaufré* (i en altres textos medievals): «aisi-l fes tot *ysabozir*, / que-l vezer li tolc e l'ausir; / ez Estutz, can si sen feritz, / leva sus, totz *isabozitz*, / e aísí con om que que no vé», «e a-l tal en l'elme donat --- sí que *Jaufré issabozí* / mas anc l'elme non esvasí», «que ac lo cap *issabosít* / del colp que l'à donat tan gran», «tant es de son colp temerós / c'aísí es tots *eixabo-*

sitz / c' adès cuja èsser feritz», «e-l cavaler à-l tal donat / que tot l'à fait *eissabosir* / sí c' a jenoil l'a fait venir» (vv. 1131, 1134, 1749, 1760, 2471, 5385).

Amb aquest mot occità va la variant *eixabuir* de Muntaner, examinada supra. Ara bé aquest s'explica per un EX-SAPID-ITUS privatiu de SAPIDUS 'savi, prudent', en el qual el resultat fonètic -ezir es canviaria en -ozir per influència, alhora, d'un *eissabozit* o *eissabozit*, sinònim (derivat de *sabor*) que també es troba en oc. ant. (PDPF), i per la del metatitzat *estabozit*.

Però per al català les formes que ens interessen més són *estabornir* i *estabordir*. Ara bé aquestes tenen bastant de difusió en els parlars moderns: *estabornir* en el provençal del Var (Garcin, *Dict. Prov.*) «abasourdir, étourdir, engourdir, assommer» (TdF, s. v. *estabourni*), tolosà *estabourni* (o *estabourni*) «éblouir, ébarluer» (Doujat princ. S. XVII), Carc *estabourni* (< *estab-*) tr. «étourdir de coups, assommer» (Lescale). Amb lleus variants fonètiques secundàries (i de fàcil explicació) arribem més lluny: savoià *étalabordi* 'vertigen, rodamment de cap' (FEW, s. v. *borda*, p. 441, § 2, ètímon infundat), Girona *estambourni* «étourdir par un coup donné sur la tête» (Moureaux, *Pat. de La Teste*), bearn. *estabourni* (anaptixi de **estabourni* < *estabourni* amb anticipació de la r).³

Quant a la forma *estabourd* també es troba en parlars moderns: llgd. or. *estabourd* o *estabourni* «étonné, pétrifié; étourdi par quelque coup et sans connaissance» (Sauvages), *estabourdit* en un vers d'un *Jourdan* poeta jocós de Montpeller (TdF), Clarmont d'Erau *estabourd* «étourdir, ahurir, abrutir, assommer», i *estabourdit* (Pastre), Pezenàs (Erau) *estabourdit* «stupéfait» (Mazuc);⁴ roerg. *estabourdi* (TdF). Vegeu més dades d'aquest grup, aplegades per Jud. *Rom.* XLV, 571.

Per més que encara haurem de considerar altres formes que permetrien complicar la solució, sembla raonable la idea de Montoliu (BDC III, 70),⁵ de relacionar amb el grup d'aparicions dialectals d'un tipus *storn* en el Nord d'Itàlia i Alps: ven. *stornir*, lomb. *storni*, friül. *sturni* 'estabornir' («betäuben»), sobre-selvà *šturni* 'aterrar, abatre', it. ant. *stornimento* 'vertigen', posats en el REW (8339) entre els descendents de STURNUS 'estornell', oceller que sol passar com a tipus de l'atordiment (vegeu-ne més en Riegler, *ARom.* VII, 22-23). I d'altra banda la variant *estabourd* seria deguda a la influència del sinònim *atordir*, que en fr. ant., oc. i fins català apareix amb una variant *estordir*.

Que hi ha d'haver alguna relació amb *ESTAMORDIR*, com vol Montoliu, no s'ha de negar, si bé és ben incert que hi hagués contacte íntim, puix que aquest té una història i una extensió molt diferent; i que un i altre verb hagin nascut com a modificació d'un derivat de TIMOR, això es pot negar decididament, perquè *estamordir* té com a forma antiga *estramordir* amb a constant i amb tr, ço que ens aparta completament de TIMOR.

Amb els dos encreuaments explicats tenim ja una explicació raonable del nostre mot i de l'oc. *estabordir*, tenint en compte que en *estabornir* és versemblant